

М. М. Адамчук

В. Ю. Бутузов

І. С. Луговський

А. В. Воронін

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ТА ВЕДЕННЯ СТАБІЛІЗАЦІЙНИХ ДІЙ ВІЙСЬКОВИМИ ФОРМУВАННЯМИ З ПРАВООХОРОННИМИ ФУНКЦІЯМИ КРАЇН ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО АЛЬЯНСУ

Розкрито сутність і зміст підготовки та ведення стабілізаційних дій військовими формуваннями з правоохоронними функціями за стандартами НАТО. Розглянуто діяльність Центру передового досвіду НАТО з удосконалення кваліфікації зі стабілізаційних дій правоохоронного характеру. Обґрунтовано поняття, сутність та зміст стабілізаційних дій правоохоронного характеру сил безпеки України.

Ключові слова: стабілізаційні дії, Національна гвардія України, НАТО, Центр передового досвіду НАТО.

Постановка проблеми. Нові виклики і загрози міжнародній безпеці змушують держави та воєнно-політичні блоки змінювати не тільки свої підходи до визначення сутності останніх, а й розробляти дієві механізми та інструменти їхньої нейтралізації.

Вирішальний вплив на формування сучасної системи міжнародної безпеки мали події, пов'язані із закінченням епохи холодної війни, внаслідок яких, зокрема, відбулися істотні зміни у діяльності країн-членів Організації Північноатлантичного договору (НАТО). Найвагомішими з них вважаються участь Альянсу у врегулюванні конфліктів, відновленні миру та забезпеченні стабільності у кризових регіонах, що супроводжувалася виконанням комплексу нових, раніше не притаманних цій організації завдань.

Перший досвід виконання таких завдань був отриманий у Європі під час участі коаліційних збройних сил НАТО у врегулюванні криз, спричинених воєнними конфліктами, що супроводжували розпад колишньої Югославії. Уже тоді стало очевидним, що успішне проведення лише класичних військових операцій, направлених на стримування та розв'язання конфліктів у балканському регіоні, не гарантує довготривалий мир і стабільність у майбутньому. У зв'язку з цим діяльність країн-членів НАТО необхідно було націлити, зокрема, на виконання комплексу заходів, які б доповнювали військові зусилля та сприяли встановленню

довготривалого миру і стабілізації обстановки в усіх типах конфліктів, від періоду мирного часу до конфлікту високої інтенсивності. Одним із рішень, що сприяло вирішенню цього завдання, стало проведення стабілізаційних дій за участі військових сил країн-членів НАТО.

Згодом досвід, отриманий під час проведення багатонаціональних операцій, спонукав штаб-квартиру Корпусу карабінерів запропонувати штабу оборони Італії створити Центр передового досвіду НАТО з удосконалення кваліфікації зі стабілізаційних дій правоохоронного характеру (Центр передового досвіду НАТО з удосконалення кваліфікації зі СДПХ) для обміну знаннями, навчання та розвитку передового досвіду в цій сфері. Головним напрямом спеціалізації організації є підготовка до проведення стабілізаційних дій у мирний час, на початковому етапі протистояння сторін та у постконфліктний період з метою обмеження конфліктів, урегулювання і ліквідації їхніх наслідків з дотриманням принципу мінімального використання сили для забезпечення законності та правопорядку в суспільстві за провідної ролі відповідних формувань з правоохоронними функціями у статусі військової установи, подібних до Національної гвардії України (НГУ).

Зважаючи на те, що специфікою оперативних (службово-бойових) дій НГУ як військового формування з правоохоронними функціями та повноправного члена Асоціації сил жандармерії і

поліції країн Європи та Середземного моря у статусі військової установи (FIEP) є участь у стабілізаційних діях, особливо за надзвичайного і воєнного станів, вивчення передового досвіду здійснення цієї діяльності у країнах Європи матиме важливе значення у ході спільного виконання завдань (проведення заходів підготовки тощо) у майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сьогодні військовий внесок у стабілізацію обстановки у ході операцій збройних сил країн-членів Організації Північноатлантичного договору розглянуто у низці спільних публікацій Альянсу [1, 2, 3].

Так, у [1] окреслено зв'язок між підтримкою миру й стабілізацією та реконструкцією, визначено військові заходи стабілізації, які можуть бути необхідні для допомоги у стабілізації обстановки, розкрито зміст понять «роззброєння, демобілізація та реінтеграція», «військова допомога силам безпеки», а також «стабілізаційні дії правоохоронного характеру». Також показано військові сили, які здатні проводити стабілізаційні дії правоохоронного характеру та визначено основні завдання, виконання яких передбачає їхнє залучення.

У виданні [2] визначено військовий внесок у стабілізацію під час та після кризових ситуацій у нестабільних державах, наведено заходи планування, виконання та оцінювання військової підтримки стабілізації у контексті спільних операцій союзників, командувачам і штабам об'єднаних сил на оперативному та стратегічному рівнях сформульовано принципи і надано загальні вказівки, необхідні для планування та проведення військової підтримки стабілізації у спільних операціях країн-членів НАТО.

Публікація [3] містить доктринальні основи та погляди щодо планування забезпечення стабільності на стратегічному й оперативному рівнях, рекомендації посадовим особам з підготовки та ведення стабілізаційних дій правоохоронного характеру, розкриває зміст підготовки персоналу до виконання завдань таких дій, охарактеризовує сценарії участі військових сил у процесі стабілізації та відновлення шляхом ведення стабілізаційних дій правоохоронного характеру.

Однак зазначені публікації [1, 2, 3] не розкривають сутності діяльності Центру передового досвіду з питань підготовки військових формувань з правоохоронними функціями країн Альянсу до виконання заходів

стабілізаційних дій, а також не визначають порядок участі у цій підготовці сил Національної гвардії України як члена організації FIEP.

Сама концепція розгортання військових сил для здійснення заходів стабілізаційних дій за мирного часу неодноразово реалізовувалась у межах міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки, про що згадується у працях [4–8]. Проте через відсутність військових підрозділів у складі ООН для виконання покладених завдань залучалися формування окремих держав або міжнародних організацій (передусім НАТО) з різним функціональним призначенням, часто без необхідного рівня спеціальної підготовки у сфері стабілізаційних дій.

Метою статті є розкриття сутності і змісту окремих аспектів організації та ведення стабілізаційних дій військовими формуваннями з правоохоронними функціями країн Північноатлантичного альянсу з метою їх впровадження у діяльність Національної гвардії України.

Виклад основного матеріалу. Еволюційні зміни характеру діяльності країн-членів НАТО, спричинені появою комплексних операцій з підтримання міжнародного миру та безпеки, сприяли формуванню якісно нових вимог щодо підготовки персоналу, в основу яких було покладено всебічний аналіз та отримано досвід їх проведення. Надалі, за ініціативи Альянсу, відбулося створення Центрів передового досвіду виконання завдань у галузі безпеки та оборони.

Центри передового досвіду є міжнародними військовими організаціями, що фінансуються на національному або багатонаціональному рівні та акредитовані НАТО. Вони навчають лідерів і спеціалістів Альянсу та країн-партнерів, допомагають у розробленні доктрини, узагальнюють отриманий досвід, поліпшують оперативну сумісність і можливості, а також перевіряють та підтверджують концепції шляхом експериментів [9].

Основна мета центрів передового досвіду полягає у систематизації й поширенні позитивної практики та інноваційних підходів, які можуть зміцнити безпеку й обороноздатність країн-членів Організації Північноатлантичного договору та їхніх партнерів. Зазвичай вони спеціалізуються в одній функціональній сфері діяльності та виступають як експерти у своїй галузі знань.

Зазначені організації дають керівному складу і підрозділам НАТО та країн-партнерів

можливість поліпшити свою освіту та підготовку шляхом проведення відповідного навчання, конференцій і семінарів. Свої поглиблені знання вони також передають у вигляді публікації концепцій, доктрин та отриманих висновків.

Першими установами, які отримали акредитацію НАТО, є Об'єднаний центр компетенції повітряних сил у Німеччині (2005 р.) та Центр передового досвіду захисту від тероризму в Туреччині (2006 р.).

Відтоді кількість центрів передового досвіду НАТО помітно зростає і на сьогодні налічує 28 установ, розташованих на всій території Альянсу (рис. 1).

До того ж, крім акредитованих центрів передового досвіду, згаданих вище, наразі ще дві установи проходять етап акредитації:

- 1) Центр передового досвіду у сфері космосу;
- 2) Центр передового досвіду з питань зміни клімату та безпеки.

Особливе місце з-поміж перелічених установ займає Центр передового досвіду НАТО з удосконалення кваліфікації зі СДПХ, оскільки здійснення саме таких заходів вважається одним із головних елементів участі багатонаціональних

сил Організації Північноатлантичного договору в операціях з підтримання миру та забезпечення стабільності у кризових регіонах.

Центр передового досвіду НАТО з удосконалення кваліфікації зі СДПХ – це багатонаціональний військовий орган, який укомплектований і фінансується Італією, представленою Міністерством оборони, а також Чеською Республікою, Францією, Грецією, Польщею, Румунією, Іспанією, Нідерландами та Туреччиною.

Головною структурою організації є Корпус карабінерів Італії, крім того в її складі функціонують: Чеська військова поліція, Французька жандармерія, Грецька армія, Польська військова жандармерія, Румунська жандармерія, Іспанська цивільна гвардія, Королівська нідерландська та Турецька жандармерії.

Цей заклад є міжнародним центром координації й експертних знань для спільноти інтересів у галузі стабілізаційних дій правоохоронного характеру. Він діє як рушійна сила для збільшення внеску в зусилля Альянсу із забезпечення стабільності та відновлення у конфліктних і постконфліктних сценаріях.

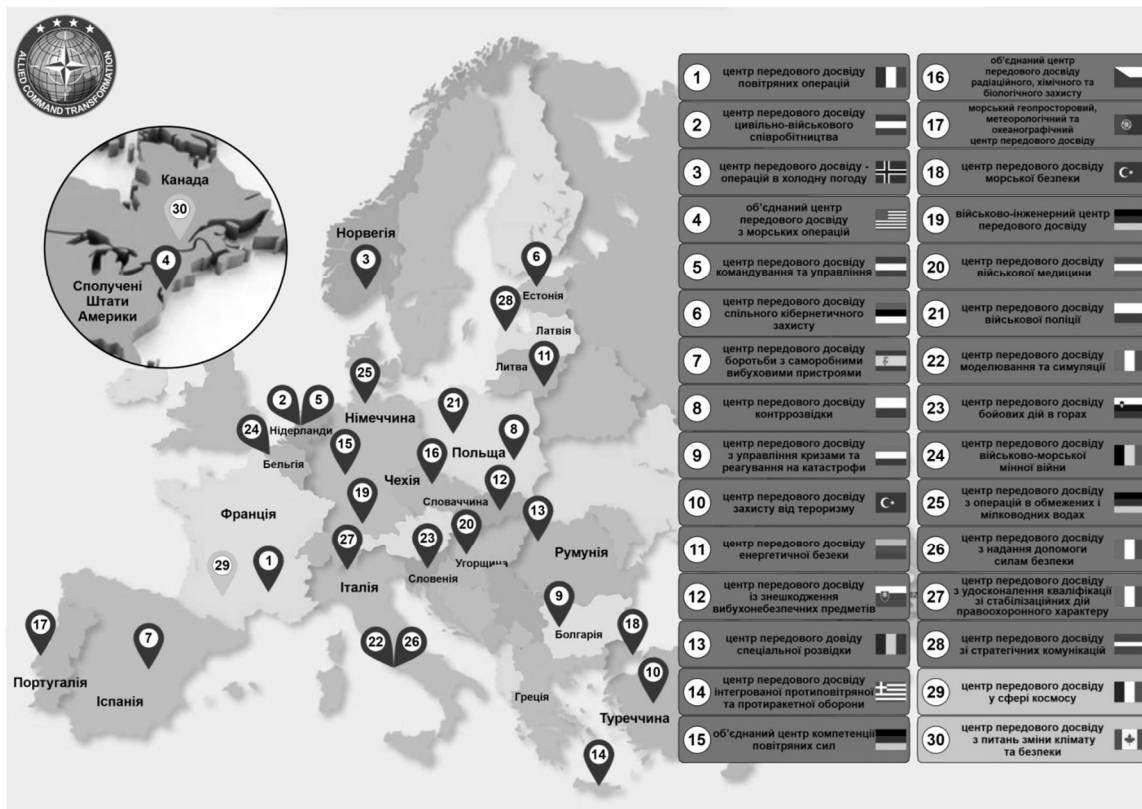

Рисунок 1 – Розташування центрів передового досвіду НАТО

Метою діяльності Центру передового досвіду НАТО з удосконалення кваліфікації зі СДПХ є розроблення інновацій та трансформація військових сил в інтересах виконання комплексу завдань правоохоронної спрямованості під час їхньої участі у стабілізаційних діях. Водночас посилення можливостей членів НАТО та країн-партнерів у сфері стабілізаційних дій правоохоронного характеру досягається таким чином.

1. Шляхом розроблення та перегляду доктрин, публікацій, стандартів і процедур та всіх видів документів у сфері стабілізаційних дій за участі військових формувань з правоохоронними функціями, сприяючи сумісності Альянсу. Крім того, установа постійно організовує конференції, семінари, наради, а також проводить щорічний доктринальний форум з питань забезпечення стабільності у кризових регіонах.

2. Шляхом забезпечення спеціалізованої освіти і підготовки цивільного та військового персоналу відповідно до стандартів НАТО. Також заклад дає мобільні навчальні групи та експертів з предметних питань для сприяння навчанню національних і багатонаціональних підрозділів. Він допомагає у плануванні та проведенні навчань як Альянсу, так і країн-партнерів.

3. Шляхом збирання, аналізу та поширення передового досвіду з питань, пов'язаних зі стабілізаційними діями військових формувань з правоохоронними функціями. Поряд з цим організація перевіряє і підтверджує концепції за допомогою експериментів.

Центр розглядає концепцію стабілізаційних дій правоохоронного характеру, що застосовується країнами-членами НАТО у нестабільних районах (державках), у всіх типах конфліктів, від періоду мирного часу до конфлікту високої інтенсивності.

Спектр конфліктів охоплює чотири основні види кампаній, у межах яких проводяться стабілізаційні дії, інформація щодо них подана на рис. 2.

Як правило, такі дії відбуваються як на початковому етапі та протягом збройного конфлікту (ведення бойових дій), так і після його закінчення. Одним із таких прикладів є участь НГУ у проведенні стабілізаційних дій на звільнених територіях Харківської та Херсонської областей у складі сил безпеки України. Тоді у ході наступальних операцій сили оборони України стрімко просувалися уперед, а формування сектору безпеки виконували правоохоронну складову стабілізації обстановки.

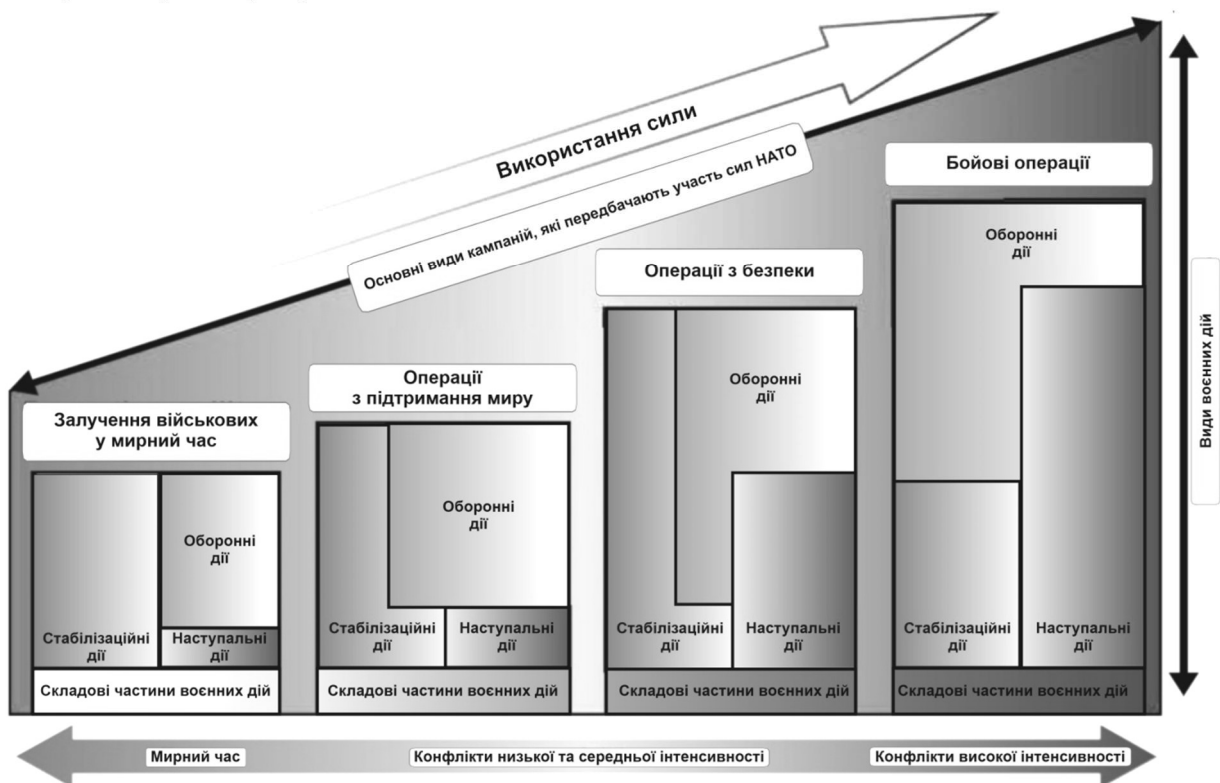

Рисунок 2 – Межі проведення стабілізаційних дій в основних видах кампаній за участі багатонаціональних сил НАТО

Протидія гібридній війні проти нашої держави у мирний час та відсіч повномасштабній російській агресії наочно демонструють випадки, коли поряд з оборонними і наступальними діями сил оборони забезпечується стабілізація обстановки силами безпеки на територіях, прилеглих до лінії бойового зіткнення, а також у районах, де бойові дії вже не ведуться.

При цьому Національна гвардія України, урахувавши своє функціональне призначення і специфіку діяльності, відіграла провідну роль у здійсненні заходів та виконанні завдань стабілізаційних дій.

Водночас ключові питання та майбутні виклики, з якими у своїй діяльності зіткнуться складові сектору безпеки України у післявоєнний період, полягатимуть у необхідності відновлення конституційного правопорядку і діяльності органів державної влади на звільнених територіях, які багато років перебували під окупацією ворога.

За таких умов підрозділи гвардії у взаємодії з правоохоронними органами держави з метою стабілізації обстановки, забезпечення законності та правопорядку в державі виконуватимуть такі завдання [10, 11]:

1) забезпечувати умови для надійного функціонування органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування;

2) здійснювати режим-обмежувальні заходи;

3) вести боротьбу з диверсійно-розвідувальними силами противника та незаконними збройними формуваннями;

4) посилювати охорону (прикриття) ділянок державного кордону;

5) забезпечувати охорону та оборону важливих об'єктів і комунікацій;

6) здійснювати охорону громадської безпеки і порядку;

7) забезпечувати захист та охорону життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства й держави від кримінальних та інших протиправних посягань;

8) підтримувати правовий режим воєнного або надзвичайного стану.

Із наведених завдань видно, що вони здебільшого матимуть правоохоронну спрямованість, а їхнє виконання здійснюватиметься у формі стабілізаційних дій.

На сьогодні нормативно-правове забезпечення діяльності складових сектору безпеки України не містить визначення поняття «стабілізаційні дії

правоохоронного характеру». У зв'язку з цим автори статті під стабілізаційними діями правоохоронного характеру розуміють комплекс заходів, що проводяться силами безпеки України у мирний час, під час уведення правового режиму надзвичайного чи воєнного стану (в особливий період), як правило, на початковому етапі конфлікту (кризової ситуації) або у післявоєнний період на території держави (в окремому регіоні, на деокупованій території), спрямованих на виявлення та нейтралізацію потенційних загроз безпеці, встановлення контролю над кризовими районами, відновлення (нормалізацію) обстановки, забезпечення функціонування органів державної влади і місцевого самоврядування, забезпечення громадської безпеки та недопущення подальшої ескалації (відновлення) конфлікту (кризової ситуації) на території, що контролюється.

Підсумовуючи викладене вище, слід зазначити, що важливою умовою остаточної перемоги України у розв'язаній проти неї російській війні буде звільнення усіх територій, окупованих протягом останніх десяти років. У цьому випадку підрозділи Збройних Сил України здебільшого проводитимуть заходи щодо відновлення боєздатності та нарощуватимуть спроможності до виконання завдань за призначенням у поточних і прогнозованих умовах безпекового середовища.

Натомість виконання заходів, спрямованих на нормалізацію обстановки, підготовку до виборчого процесу і подальших місцевих виборів, відновлення роботи всіх державних інститутів й правоохоронних органів України, здійснюватиметься шляхом залучення сил сектору безпеки України з обмеженим використанням ними засобів ураження.

Серед органів, які братимуть участь у стабілізаційних діях, саме Національна гвардія України як військове формування з правоохоронними функціями буде одним з основних суб'єктів здійснення такої діяльності, оскільки сфера стабілізаційних дій правоохоронного характеру є гнучкою, адаптивною та не обмежується лише реагуванням на бойові дії, а натомість пропонує додаткові, інноваційні й масштабовані рішення. Ці рішення розширюють можливості військових формувань виконувати правоохоронні функції.

Висновки

Отже, у статті проведено аналіз діяльності Центру передового досвіду НАТО з

удосконалення кваліфікації зі стабілізаційних дій правоохоронного характеру, концепція яких реалізується військовими силами з правоохоронними функціями країн-членів Альянсу, під час врегулювання конфліктів та забезпечення стабільності у кризових регіонах.

Організація спеціалізується на підготовці до проведення стабілізаційних дій в усіх типах конфліктів за принципом мінімального використання сили для встановлення контролю над кризовими районами, підтримання у них правопорядку та припинення правопорушень, відновлення (нормалізації) обстановки. Головною її структурою становлять військові формування з правоохоронними функціями у статусі військової установи.

Національна гвардія України як військово-формування з правоохоронними функціями є повноправним членом Асоціації сил жандармерії і поліції країн Європи й Середземного моря у статусі військової установи та повинна відповідати існуючим базовим вимогам цієї установи, які передбачають здатність використовувати загальні доктрини, процедури або обладнання.

З урахуванням цього авторами статті вперше сформульовано визначення поняття «стабілізаційні дії правоохоронного характеру», яке до цього часу не мало відображення у нормативно-правовому забезпеченні діяльності складових сектору безпеки України.

Здійснення комплексу заходів стабілізаційних дій правоохоронного характеру матиме важливе значення у післявоєнний період під час відновлення конституційного ладу і територіальної цілісності України, що зазнали впливу російської окупації.

У цьому контексті залучення штатних військових формувань Національної гвардії України, як-от бригади (полки) для виконання завдань стабілізаційних дій правоохоронного напрямку, буде нераціональним з огляду на розмір тимчасово окупованої території, яка займає площу кількох областей, зокрема й Автономної Республіки Крим, та обмежені можливості Національної гвардії України.

З цієї причини необхідним буде формування невеликих автономних підрозділів, таких як батальйонні тактичні групи (батальйонні групи), які будуть автономними (забезпечені всіма необхідними ресурсами для дій у відриві під пункту постійної дислокації) у межах визначеного району відповідальності, оскільки тривалість проведення стабілізаційних дій

правоохоронного характеру може бути значно довшою, ніж самі бойові дії.

Надалі планується формулювання принципів створення батальйонних тактичних груп Національної гвардії України для участі у стабілізаційних діях.

Перелік джерел посилання

1. Allied Joint Publication-3.4.1 Allied Joint Doctrine for the Military Contribution to Peace Support. NATO standard AJP-3.4.1 allied joint doctrine for the military contribution to peace support. December 2014.

2. Allied Joint Publication-3.28 Allied Joint Doctrine for the Military Contribution to Stabilization. NATO standard AJP-3.28 allied joint doctrine for the military contribution to stabilization. January 2023.

3. Allied Joint Publication-3.22 Allied Joint Doctrine for Stability Policing. NATO standard AJP-3.22 allied joint doctrine for stability policing. July 2016.

4. Возняк С. М. Модель визначення співвідношення воєнних та невоєнних сил і засобів у складі багатопрофільної інтегрованої міжнародної операції з підтримання миру та безпеки. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. Київ : НУОУ, 2022. № 1 (74). С. 37–44.

5. Тимошенко Р. І., Федянович Д. Л., Шпура М. І., Андріянова Н. М. Аналіз практики проведення операцій НАТО з підтримання миру і безпеки. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. Київ : НУОУ, 2017. № 3 (61). С. 18–22.

6. Голопатюк Л. С. Аналіз змін стратегії миротворчої діяльності Організації Об'єднаних Націй. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. Київ : НУОУ, 2016. № 3 (58). С. 48–53.

7. Левик Б. Участь пострадянських республік у миротворчих операціях ООН та НАТО. *Схід*. 2014. № 4. С. 84–91.

8. Операції НАТО. Київ : Т-во «Знання» України, 2007. 24 с.

9. North Atlantic Treaty Organization. Centres of Excellence. URL: <http://surl.li/igyfq> (Accessed: 12.06.2023).

10. Тимчасовий бойовий статут «Механізованих військ Сухопутних військ Збройних Сил України. Частина 1 (бригада)»: затв. наказом командувача Сухопутних військ ЗСУ від 09.03.2021 р. № 152.

11. Тимчасовий бойовий статут «Танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України. Частина 1 (бригада)»: затв. наказом командувача Сухопутних військ ЗСУ від 09.03.2021 р. № 153.

Стаття надійшла до редакції 10.07.2023 р.

UDC 355.5

M. Adamchuk, V. Butuzov, I. Luhovskyi, A. Voronin

FEATURES OF PREPARATION AND CONDUCTING STABILIZATION ACTIONS BY MILITARY FORMATIONS WITH LAW ENFORCEMENT FUNCTIONS OF NORTH ATLANTIC ALLIANCE COUNTRIES

The article explores the essence and content of the preparation and conduct of stabilization actions by military formations with law enforcement functions according to NATO standards. It discusses the activities of the NATO Centres of Excellence, substantiates the concepts, essence, and content of stabilization actions by the security forces of Ukraine. The NATO Advanced Civil-Military Interaction Training Center for Enhancing Qualifications in Law Enforcement Stabilization Actions serves as an international coordination and knowledge hub for the community of interests in the field of stabilization actions with law enforcement characteristics. Currently, the organization consists of the following structures specialized in the described activities: Carabinieri Corps of Italy, Czech Military Police, French Gendarmerie, Greek Army, Polish Military Gendarmerie, Romanian Gendarmerie, Spanish Civil Guard, Royal Netherlands Marechaussee, and Turkish Gendarmerie. The center examines the concept of stabilization actions with law enforcement characteristics applied by NATO member countries in unstable regions (states) in all types of conflicts, ranging from peacetime to high-intensity conflicts.

The spectrum of conflicts encompasses four main types of campaigns in which stabilization actions are conducted.

Typically, these actions occur both during the initial stages and throughout armed conflicts (combat operations), as well as after their conclusion.

The article introduces the definition of law enforcement stabilization actions, which has not been previously reflected in the normative-legal framework of the security sector components of Ukraine.

The implementation of a comprehensive set of law enforcement stabilization actions will play a crucial role in the post-war period during the restoration of constitutional order and territorial integrity of Ukraine, which have been affected by Russian occupation.

Keywords: *stabilization actions, National Guard of Ukraine, NATO, NATO Center of Excellence.*

Адамчук Максим Миколайович – кандидат військових наук, доцент, начальник кафедри оперативного та логістичного забезпечення Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0001-9979-5509>

Бутузов Віталій Юрійович – ад'юнкт Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0003-2347-9715>

Луговський Ігор Станіславович – кандидат військових наук, доцент, доцент кафедри оперативного та логістичного забезпечення Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0001-5052-322X>

Воронін Андрій Валентинович – старший викладач кафедри комплексів авіаційного озброєння Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
<https://orcid.org/0009-0007-6448-5878>